

Filozofická fakulta

Ústav muzeologie a archeologie

Studijní program: **Archeologie B7109**, Bakalářský, Prezenční

Seminární práce

Dobrodzienská skupina a otázka výskytu tzv. vrstevných hrobů

Předmět: AEA_24 Doba římská a doba stěhování národů střední Evropy

Vypracoval: Benjamin Laucký

Ročník: 1. ročník / Jarní semestr

Studijní rok: 2015/2016

Vyučující: Mgr. Dagmar Vachútová, Ph.D.

Datum vypracování: 20.4.2016

Key words: Przeworsk, przeworsk culture, Dobrodzień type, layer cemeteries, the Roman Period, burials, burial rite of the Roman Period and the Migration Period

Resumé:

The paper refers to the Przeworsk culture named after the site Przeworsk situated in today's Poland. Specifically focused on the late phase of przeworsk culture which is associated with so called layer cemeteries of the Dobrodzień type. Continues with the characteristic of so called Dobrodzień type and its burial rite. Finally deals with the important sites from Poland and Czech Republic with the „key-site“ Opočno u Loun.

Przeworská kultura

Je datována od 3. století př. n. l. do počátku 5. století našeho letopočtu. Pojmenována je podle eponymní lokality Przeworsk v Polsku, kde byly nalezeny první nálezy. Rozsah území przeworské kultury lze zasadit do dnešního území středního a jižního Polska, mezi řekami Odrou a Vislou. Později se dále rozšířila na východní Slovensko a Podkarpatskou Rus. Konec przeworské kultury je ztotožňován s invazí Hunů a migrací germánských kmenů na západ. Na konci 5. století se na jejich území usídlila kultura s keramikou pražského typu. Závěrečná fáze przeworské kultury souvisí s výskytem tzv. „vrstvových hrobů“ dobrodziénského typu, vyskytující se na přelomu 4. a 5. století našeho letopočtu.

Nositelé kultury przeworské kulturně navazovali na pomořanskou kulturu, která je svým územním rozmachem velice podobná. Nezanedbatelný je i vliv laténské kultury. Není znám přesný etnický původ nositelů przeworské kultury, někteří badatelé tvrdí, že se jednalo o předchůdce Slovanů jiní tvrdí, že se jednalo o východní germánské kmeny.

V závěrečné fázi kultury przeworské ve 4. a 5. století zaznamenáváme prudký rozvoj zemědělství především díky vyspělosti zemědělského náradí, zejména potom železných radlic, díky kterým bylo možno obdělávat i obtížnější půdní vrstvy. Díky této vyspělosti byli nositelé schopni usídlit se i v oblastech s větší nadmořskou výškou. Jsou známa i četná centra hrnčířské výroby např. na Opavsku. Tento pokrok lze nejlépe pozorovat na území dnešního Slezska a Malopolska. Na přelomu 4. a 5. století došlo k narušení tehdejší stability vpádem Hunů. Z tohoto období máme doloženy nálezy vykazující kočovnické prvky. Z území Slezska například fragmenty hunských kotlů z Lichnova a Razové. Z polského území potom Jakuszowice - bojovnícký pohřeb s lukem, Jedrzychowice - pohřeb s hunským kotlíkem a zlatým diadémem a Przemeczany- pohřeb jedince s deformovanou lebkou.

Pro období závěru doby římské a časně období stěhování národů jsou v Horním Slezsku typická vrstvová pohřebiště tzv. dobrodziénského typu. Takové pohřebiště bylo rozpoznáno (popelovitá vrstva obsahující zlomky keramiky, železných a bronzových předmětů) v Opavě-Palhanci. Mezi další naleziště patří Dobrodzień-Redzina, Olsztyn, Szczedrzyk, Kietrz.

Nálezy ze Zlechova

I přesto, že se lokalita Zlechov nenachází v przeworské zóně, byly zde nalezeny artefakty z této skupiny. Svůj původ v pozdní przeworské kultuře má nepochybně horizontálními lištami bohatě profilovaná vázovitá nádoba s největší výdutí v dolní třetině těla s prstencovitě odsazeným dnem. Obdobné nálezy najdeme jak na pohřebištích dobrodziénského typu tak na sídlišťích pozdní

doby římské, charakteristické jsou také pro počátek doby stěhování národů. Stejně tak nezdobené keramické vědérko se dvěma uchy, pro které najdeme analogie na sídlišťích dobrodziénské skupiny. I železné rydlo se najde na více pohřebištích dobrodziénské skupiny.

Vrstvové hroby

Jelikož przeworská kultura existovala na území tehdejšího barbarika, bylo pro ni specifické pohřbívání žárovým ritem buďto do popelnic či do jámy.

Další možnou variantou nakládání s ostatky jsou tzv. vrstevné hroby známé z mladších období doby římské a časného období stěhování národů. Jedná se o příkopovité útvary zaplněné spálenými lidskými kostmi, popelem a zlomky keramiky, bronzových a železných předmětů. Tyto útvary se objevují např. na pohřebišti v Třebusicích či Opočně. Je však také možné, že do urn byla ukládána pouze část spálených kostí a vrstvy nepředstavují vždy samostatné pohřby, ale místa s ostatky, které se nedostaly do popelnice.

Opočno u Loun

Rozloha pohřebiště byla asi 8 ha. První pohřby ve zmíněné lokalitě započaly v první polovině 3. století, nejvíce se zde pohřbívalo však od druhé polovině 3. století až do 4. století. Nekropole je datována podle nálezů konkrétně do mladšího stupně C1 až do pozdního stupně C3 mladší doby římské. Časově se shoduje s dobrodziénským typem.

Výzkum provedla I. Pleinerová v letech 1978 – 88. Podařilo se jí odkrýt 395 žárových a vrstevných hrobů a žároviště. Žárové hroby tvořily tři skupiny. První skupina měla početní převahu v 256 hrobech, druhá byla zastoupena 112 hroby a třetí pouze 27 hroby. Třetí skupina se nepodařilo prozkoumat v celém rozsahu. Žárové pohřby byly uloženy v popelnicích, pouze 7 hrobů náleželo k jámovým pohřbům. Byly zde objeveny i „vrstevné hroby“, které jsou doloženy v Čechách poprvé. Jedná se o vrstvy pozůstatků pohřbů, vzniklé postupným shrnováním spálených kostí do mělkých jam nevelkého průměru. Hroby obsahují znaky charakteristické pro pohřebiště dobrodziénského typu v pozdní fázi przeworské kultury ve Slezsku. Pohřební ritus byl různého typu, od žárových pohřbů v urnách až po žároviště, nicméně nejpozoruhodnější je „vrstva s pohřebními pozůstatky“.

Jelikož na českém území představuje neobvyklý jev v pohřebním ritu a je ztotožňována s vrstevnými hroby z pohřebišť dobrodziénského typu. Nicméně ve vrstvě nejsou patrné výraznější zbytky hranice, nelze tedy počítat s tím, co je pro vrstevné hroby typické, tedy ponechání spálených pozůstatků na místě a pouhé zahrnuté překrytí. Předpokládá se, že z nedaleké hranice byly pozůstatky shrnovány do mělkých prohlubní, které zasahovaly do podloží. Tak by bylo možné vysvětlit světlé zbarvení vrstvy. Na tyto pohřby se postupně navazovalo, takže vznikl jakýsi pás při východním okraji hřbitova.

Závěr

Přestože przeworská skupina spalovala převážně své mrtvé do urn či jam, nálezy z Malopolska a Slezska dokládají nový typ ukládání spálených pozůstatků a to do tzv. vrstevných hrobů. Tento typ ukládání pozůstatků je specifický pro tzv. dobrodziénskou skupinu vyskytující se v mladších stupních doby římské a časném období stěhování národů. Pod vedením I. Pleinerové byly u nás poprvé doloženy vrstevné hroby z naleziště u Opočna u Loun. Výzkum byl zde proveden v letech 1978-88.

Literatura

- Loskotová, Z. 2011:* Die Przeworsk-Kultur im südlichen Teil des Oberschlesiens am Ende der römischen Kaiserzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit. *Přehled výzkumů* 52-1, 111-137.
- Mączyńska, M. 2011:* Przeworsk culture. Migration Period between Odra and Vistula. Warsaw.
- Pleinerová, I. 1995:* Opočno. Ein Brandgräberfeld der jüngeren und späten Kaiserzeit in Nordwestböhmen. Kraków.
- Střihávková, J. 2010:* Hrobová výbava v době římské v Čechách. Rukopis bakalářské diplomové práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí bakalářské práce Luboš Jiráň.
- Unger, J. 2006:* Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko-archeologické perspektivy. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM. Panorama biologické a sociokulturní antropologie 2.
- Vnoučková, E. 2014:* Ostruhy z doby římské v Čechách. Rukopis bakalářské diplomové práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta. Vedoucí bakalářské práce Jan Jílek.
- Zeman, T. 2006:* Sídliště z pozdní doby římské ve Zlechově. Stav zpracování, východiska a cíle projektu. In: E. Droberjar - M. Lutovský (eds.): *Archeologie barbarů 2005*, Kounice, 451-469.